

جمهوری اسلامی ایران
وزارت صنعت، معدن و تجارت

نگاه اجمالی به وضعیت صنعت، معدن و تجارت

در استان همدان

با مشارکت

موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی / معاونت برنامه‌ریزی و توسعه محیط کسب و کار / معاونت توسعه مدیریت و منابع و امور استان‌ها

مهر ۱۴۰۵

خلاصه مدیریتی^۱

استان همدان، یکی از قطب های صنعتی و تجاری در غرب ایران است. این استان با جمعیتی بالغ بر ۱٫۷ میلیون نفر (سهم از کل کشور حدود ۲ درصد) در رتبه هفدهم و با مساحتی در حدود ۱۹٫۴ هزار کیلومترمربع (۱٫۸ درصد از مساحت کشور) در رتبه بیست و سوم قرار دارد. همچنین با سهم ۱٫۳ درصدی از ارزش افزوده کشور، جایگاه نوزدهم را در میان استان های کشور به خود اختصاص داده است.

بیشترین سهم از ارزش افزوده استان همدان به بخش «سایر خدمات» با سهم ۳۲٫۹ درصد اختصاص دارد. بخش «کشاورزی» با سهم ۲۷٫۹ درصد در رتبه دوم و بخش های «خدمات بازرگانی»، «صنعت» و «معدن» نیز به ترتیب با سهم های ۲۴٫۴ درصد، ۱۳٫۸ درصد و ۱ درصد در رتبه های بعدی قرار می گیرند. سهم بخش «سایر خدمات»، «کشاورزی»، و «خدمات بازرگانی» از میانگین کشوری بالاتر می باشد که نشان دهنده اهمیت این بخش ها در استان است. در این استان «تولید فرآورده های معدنی غیرفلزی»، «تولید محصولات غذایی»، «تولید فرآورده های لاستیکی و پلاستیکی» به عنوان مهمترین رشته فعالیت های صنعتی سهم ۵۵٫۵ درصدی از ارزش افزوده صنعتی استان را به خود اختصاص داد است. سهم ارزش افزوده سایر رشته فعالیت های صنعتی در این استان (۴۵٫۵ درصد) حاکی از وجود تنوع کم تولید در این استان است. مهمترین محصولات تولیدی استان شامل سیمان، فولاد، روغن، فروسیلیس، محصولات غذایی و محصولات دارویی است.

در بهار ۱۴۰۵، نرخ مشارکت اقتصادی استان ۴۱٫۶ درصد (متوسط کشور ۴۰٫۷ درصد) و نرخ بیکاری ۹٫۴ درصد (متوسط کشور ۹٫۱ درصد) بوده است. این شاخص ها نشان می دهند که بازار کار استان نسبت به کشور فعال تر بوده اما تحت فشار بیشتری نیز قرار دارد که منجر به بالاتر رفتن نرخ بیکاری در استان شده و هم از متوسط کشور شده است.

از منظر مشارکت در تجارت خارجی، در سال ۱۴۰۴ حدود ۰٫۱ درصد از ارزش کل صادرات و کمتر از ۰٫۰۵ درصد از ارزش کل واردات کشور از طریق گمرکات این استان انجام شده است، مهمترین اقلام صادراتی استان شامل انواع سیم و کابل (۲۱٫۲ درصد)، فرو الیاف ها (۱۲٫۱ درصد)، محصولات پلیمری (۱۱٫۹ درصد)، معدنی غیرفلزی (۱۰٫۶ درصد) رزین (۹٫۹ درصد) و صنایع غذایی تبدیلی (۶٫۶ درصد) بوده و مهمترین اقلام وارداتی استان شامل انواع ماشین آلات و تجهیزات (۴۷ درصد)، محصولات نساجی، پوشاک و کفش (۲۲ درصد)، مواد شیمیایی آلی (۱۳ درصد) و قطعات و لوازم یدکی خودرو (۸ درصد) بوده است.

به منظور توسعه پایدار استان، سرمایه گذاری در حوزه های دارای اولویت صنعتی، معدنی و بازرگانی و خدمات پشتیبان تولید استان ضروری است. مهمترین حوزه های صنعتی دارای اولویت شامل صنایع غذایی، منسوجات، پوشاک، دباغی و عمل آوردن چرم، تولید چوب و محصولات چوبی، تولید کک و محصولات پالایشگاهی، تولید مواد و محصولات شیمیایی، تولید سایر محصولات کانی غیرفلزی، تولید فلزات اساسی، تولید ماشین آلات و تجهیزات، تولید ماشین آلات و دستگاه های برقی، تولید سایر تجهیزات حمل و نقل، تولید مبلمان و سایر مصنوعات است. همچنین مهم ترین حوزه های معدنی دارای اولویت استخراج سنگ های فلزی (آهن، طلا، مس، سرب و روی)، استخراج سایر سنگ های معدنی (دولومیت، فلدسپات، سیلیس، خاک صنعتی، پگماتیت، بنونیت، گرانیت، تراورتن، مرمریت، سنگ لاشه و سنگ آهن) می باشد.

۱. این گزارش براساس آخرین آمار دریافتی از سازمان صمت استان ها تحت عنوان سیمای صنعت، معدن و تجارت استان همدان انجام در مورخ ۱۴۰۵/۰۷/۱۹ شده است.

١. مقدمه

استان همدان، در غرب ایران واقع شده است. این استان از شمال با استان‌های قزوین و زنجان، از غرب به استان‌های کردستان و کرمانشاه، از جنوب به استان لرستان و شرق با استان مرکزی دارای مرز مشترک می‌باشد. این استان با جمعیتی بالغ بر ۱٫۷ میلیون نفر (سهم از کل کشور حدود ۲ درصد) در رتبه هفدهم و با مساحتی در حدود ۱۹٫۴ هزار کیلومتر مربع (۱٫۸ درصد) در رتبه بیست و سوم قرار دارد.

بر اساس سهم ارزش افزوده کشور نیز این استان با سهم ۱٫۳ درصدی رتبه نوزدهم را در بین استان های کشور دارا می باشد. این گزارش باهدف شناخت وضعیت صنعتی، معدنی و تجاری استان همدان تهیه شده است. این گزارش مشتمل بر بررسی مشخصات عمومی، سهم ارزش افزوده و اشتغال، شاخص های کلان بخش صنعت، معدن و تجارت (بر اساس داده های مرکز آمار ایران و وزارت صنعت و معدن و تجارت) بوده و در انتها چشم انداز و حوزه های اولویت دار توسعه صنعتی، معدنی و تجاری استان را ارائه می دهد.

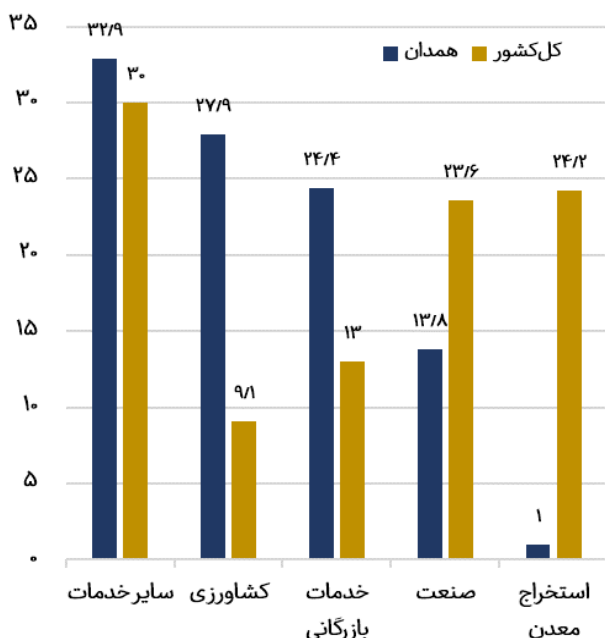
۲. مشخصات عمومی استان

۱۹٫۴	مساحت استان (هزار کیلومترمربع)	
۱٫۸	مساحت استان نسبت به کل کشور (درصد)	
۱٫۷	جمعیت استان (میلیون نفر)	
۲	جمعیت استان نسبت به کل کشور (درصد)	
۳۲۰ کیلومتر		فاصله مرکز استان تا تهران
شهرستان: ۱۰	شهر: ۳۱	تقسیمات کشوری
بخش: ۲۶	دهستان: ۷۵	
۱۸۵ نفر		تعداد شاغلین در سازمان صمت
۲۸۶ هزار نفر		اشتغال بخش صمت استان
۲		گمرک
۱		فرودگاه
۳۵۰ (کیلومتر)		راه آهن
۳۰ شهرک به مساحت ۳۲۶ هکتار		تعداد شهرک‌ها و نواحی صنعتی در حال بهره برداری
۱ منطقه به مساحت ۱۰۳ هکتار		تعداد مناطق ویژه اقتصادی

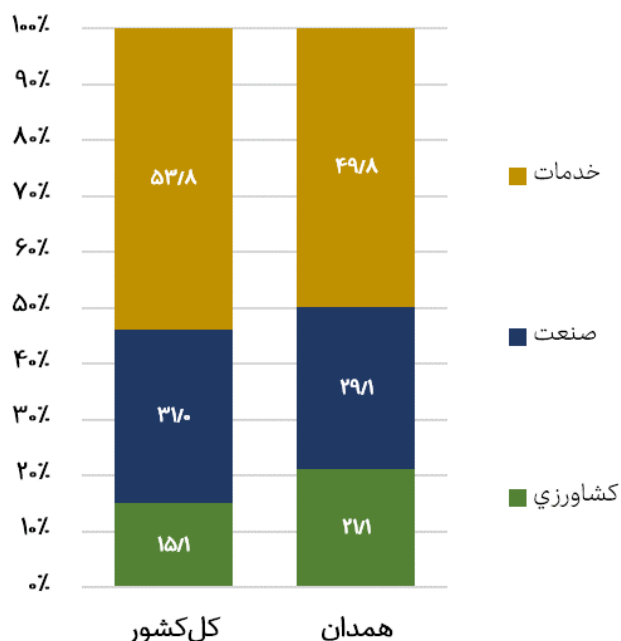
۳. سهم ارزش افزوده و اشتغال استان

نمودار ۱-۳. سهم ارزش افزوده همدان و کل کشور (براساس آخرین آمار منتشره مرکز آمار ایران)

- سهم ارزش افزوده استان همدان از کشور: ۱,۳ درصد (رتبه نوزدهم کشور)؛
- سهم بخش سایر خدمات از ارزش افزوده استان: ۳۲,۹ درصد (میانگین کشوری ۳۰ درصد)؛
- سهم بخش کشاورزی از ارزش افزوده استان: ۲۷,۹ درصد (میانگین کشوری ۹,۱ درصد)؛
- سهم بخش خدمات بازرگانی از ارزش افزوده استان: ۲۴,۴ درصد (میانگین کشوری ۱۳ درصد)؛
- سهم بخش صنعت از ارزش افزوده استان: ۱۳,۸ درصد (میانگین کشوری ۲۳,۶ درصد)؛
- سهم بخش معدن (شامل نفت و گاز) از ارزش افزوده استان: ۱ درصد (میانگین کشوری ۲۴,۲ درصد).

نمودار ۲-۳. سهم اشتغال بخش های اقتصادی استان همدان بهار ۱۴۰۵ - درصد

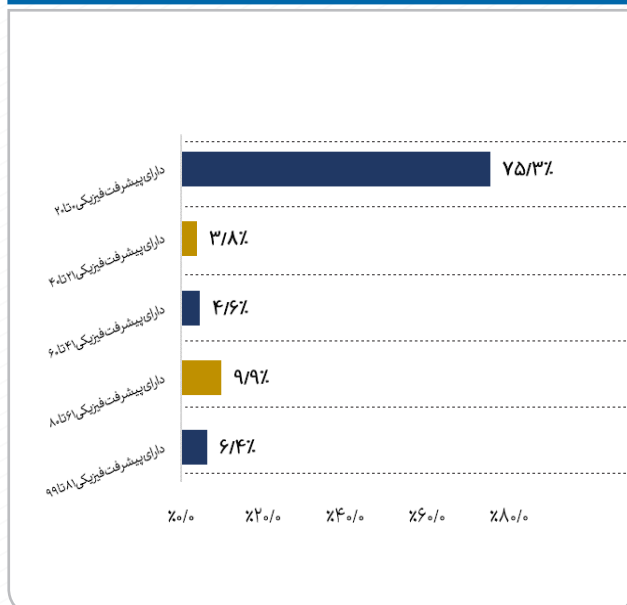
- نرخ بیکاری استان: ۹,۴ درصد (متوسط کشور ۹,۱ درصد)؛
- نرخ مشارکت اقتصادی: ۴۱,۶ درصد (متوسط کشور ۴۰,۷ درصد)؛
- سهم اشتغال استان از کل کشور: ۰,۷ درصد.
- سهم بخش صنعت و معدن از اشتغال استان: ۲۹,۱ درصد (متوسط کشور ۳۱ درصد)؛
- سهم بخش خدمات از اشتغال استان: ۴۹,۸ درصد (متوسط ۵۳,۸ درصد)؛
- سهم بخش کشاورزی از اشتغال استان: ۲۱,۱ درصد (متوسط کشور ۱۵,۱ درصد).

۴. بررسی وضعیت صنعت، معدن و تجارت در استان

الف. تا پایان شهریور ۱۴۰۵، تعداد ۱۹۱۳ مجوز صنعتی در استان (۲٫۸ درصد از کل کشور) با پیش بینی سرمایه گذاری ۹۱٫۸ همت و اشتغال ۳۱٫۲ هزار نفر وجود دارد که وضعیت پیشرفت فیزیکی آنها به شرح نمودار زیر است.

نمودار ۴-۱. پیشرفت فیزیکی واحدهای در دست احداث استان همدان تا پایان شهریور ۱۴۰۵

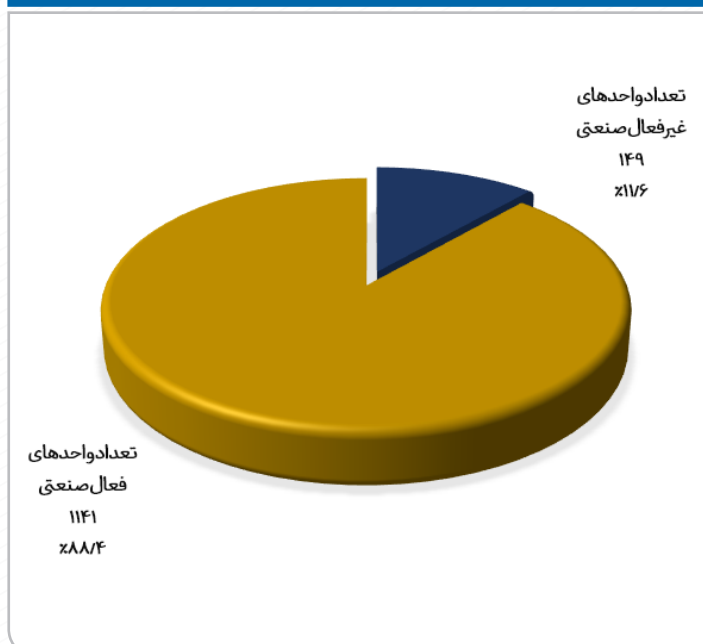

تا پایان شهریور، تعداد ۱۹۱۳ مجوز تاسیس واحد صنعتی در استان وجود دارد که از این تعداد:

- ۱۴۴۱ واحد دارای درصد پیشرفت فیزیکی ۰-۲۰ درصد؛
- ۷۳ واحد دارای درصد پیشرفت فیزیکی ۲۱-۴۰ درصد؛
- ۸۸ واحد دارای درصد پیشرفت فیزیکی ۴۱-۶۰ درصد؛
- ۱۸۹ واحد دارای درصد پیشرفت فیزیکی ۶۱-۸۰ درصد؛
- ۱۲۲ واحد دارای درصد پیشرفت فیزیکی ۸۱-۹۹ درصد.

ب. وضعیت واحدهای صنعتی فعال و غیرفعال:

نمودار ۴-۲. وضعیت واحدهای صنعتی استان همدان تا پایان شهریور ۱۴۰۵ - درصد

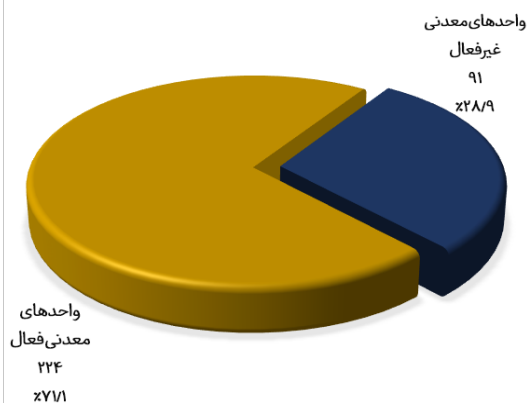

۱۲۹۰ واحد صنعتی در استان (۱٫۵ درصد کل کشور) وجود دارد که از این تعداد:

- تعداد واحدهای فعال صنعتی: ۱۱۴۱ که از این تعداد ۱۷۹ واحد (۱۵٫۷ درصد) با ظرفیت کمتر از ۵۰ درصد فعالیت می کنند.
- تعداد واحدهای صنعتی غیرفعال: ۱۴۹؛
- سرمایه گذاری پیش بینی شده: ۲۹٫۹ همت؛
- اشتغال پیش بینی شده: ۳۳٫۵ هزار نفر.

ت. وضعیت واحدهای معدنی فعال و غیرفعال:

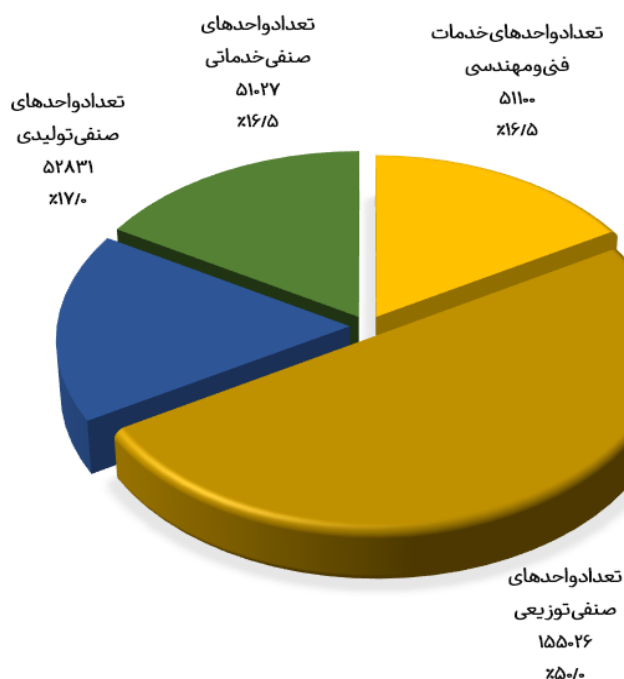
نمودار ۳-۴. وضعیت واحدهای معدنی استان همدان تا پایان شهریور ۱۴۰۵ - درصد

- در کل استان ۳۱۵ معدن وجود دارد که:
- ۲۲۴ واحد معدن فعال (۷۱٫۱ درصد)؛
- ۹۱ واحد معدن غیرفعال (۲۸٫۹ درصد)؛
- تعداد پروانه اکتشاف: ۱۰۱ فقره؛
- گواهی کشف: ۲۶ فقره؛
- میزان اشتغال بالفعل: ۲۰۸۳ نفر؛
- میزان اشتغال بالقوه: ۲۷۰۸ نفر؛
- ظرفیت استخراج بالفعل: ۲۱٫۴ میلیون تن؛
- ظرفیت استخراج بالقوه: ۲۷٫۲ میلیون تن.

ج. وضعیت واحدهای صنفی:

نمودار ۴-۴. وضعیت واحدهای صنفی استان همدان تا پایان شهریور ۱۴۰۵ - درصد

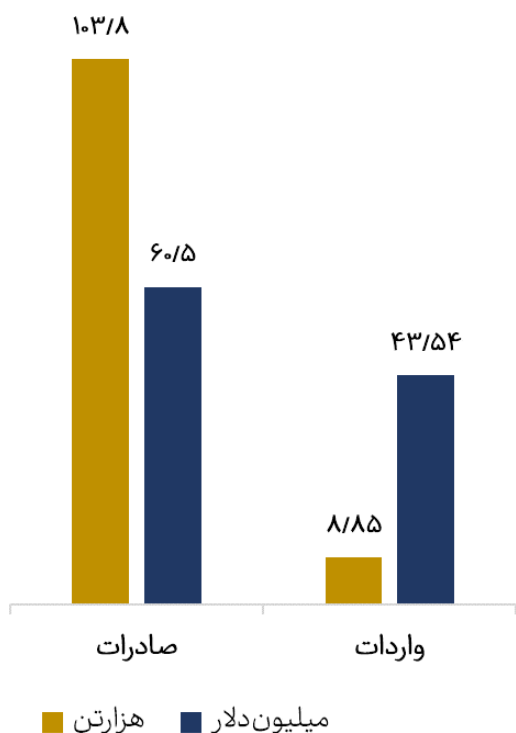

- از تعداد ۹۹٫۷ هزار واحد صنفی:
- حدود ۱۸٫۹ هزار واحد تولیدی؛
- حدود ۴۳٫۷ هزار واحد توزیعی؛
- حدود ۱۰٫۳ هزار واحد خدماتی؛
- حدود ۱۲٫۲ هزار واحد خدمات فنی و مهندسی؛
- که از تعداد واحد صنفی فعال در استان ۱۲۲۸۴ واحد فاقد پروانه کسب و ۲۴۱۸ واحد فاقد اعتبار می باشند؛
- تعداد فروشگاه های بزرگ: ۱۳؛
- تعداد شعب فروشگاه های زنجیره ای: ۲۱۱؛
- تعداد کل انبارها: ۱۴۵۳۸؛
- تعداد کل انبارهای فعال: ۷۴۲۹؛
- تعداد سردخانه های فعال: ۳۸۳؛
- تعداد اتاق اصناف: ۱۰؛
- تعداد اتحادیه صنفی: ۱۷۴؛
- اشتغال اصناف: ۲۵۰ هزار نفر.

د. تجارت (صادرات و واردات) استان:

- تعداد صادرکنندگان فعال استان: ۲۰۴ نفر؛
- تعداد کارت بازرگانی فعال: ۴۰۹ کارت.

نمودار ۴-۵. واردات و صادرات استان همدان در سال ۱۴۰۴

۱. وضعیت واردات کشور از طریق این استان:
- ۸,۸ هزار تن (۰,۰۴ درصد از حجم واردات کشور)؛
 - ۴۳,۵ میلیون دلار (۰,۰۱ درصد ارزش واردات کشور)؛
 - مهم‌ترین اقلام وارداتی استان: ماشین‌آلات و تجهیزات (۴۷ درصد)، محصولات نساجی، پوشاک و کفش (۲۲ درصد)، مواد شیمیایی آلی (۱۳ درصد) و قطعات و لوازم یدکی خودرو (۸ درصد).
۲. وضعیت صادرات کشور از طریق این استان:
- ۶,۰۵ هزار تن (حدود ۱ درصد از حجم صادرات کشور)؛
 - ۱۰۳,۸ میلیون دلار (حدود ۰,۱ درصد از ارزش صادرات کشور)؛
 - مهم‌ترین اقلام صادراتی استان شامل انواع سیم و کابل (۲۱,۲ درصد)، فرو الیافها (۱۲,۱ درصد)، محصولات پلیمری (۱۱,۹ درصد)، مواد معدنی غیظلی (۱۰,۶ درصد)، رزین (۹,۹ درصد) و صنایع غذایی، تبدیلی (۶,۶ درصد).

م. وضعیت رشته‌های فعالیت‌های صنعتی بر حسب ارزش افزوده استان

در نمودار زیر وضعیت رشته فعالیت‌های صنعتی عمده استان برحسب ارزش افزوده آمده است. مطابق این نمودار:

- سه رشته فعالیت تولید سایر فرآورده‌های معدنی غیرفلزی، تولید محصولات غذایی، تولید فرآورده‌های لاستیکی و پلاستیک، بالغ بر ۵۵٫۵ درصد از ارزش افزوده صنعت، استان را تشکیل می‌دهد.

نمودار ۴-۶. سهم ارزش افزوده رشته فعالیت‌های صنعتی از کل ارزش افزوده صنعتی استان (براساس آخرین آمار منتشره مرکز آمار ایران)

و. صنایع کارخانه‌ای پیشرو در استان همدان

گروه ۱: صنایع معدنی غیرفلزی و مصالح ساختمانی

- تولید سیمان، آهک و گچ (ISIC 2394)
- سایر فرآورده‌های معدنی غیرفلزی طبقه‌بندی نشده (ISIC 2399)
- برش، شکل‌دهی و پرداخت سنگ (ISIC 2396)
- تولید کالاهای از بتن، سیمان و گچ (ISIC 2395)
- تولید مواد ساختمانی از خاک رس (ISIC 2392)
- تولید سایر فرآورده‌های چینی و سرامیکی (ISIC 2393)

گروه ۲: صنایع غذایی و کشاورزی پایه

- فرآوری و نگهداری میوه و سبزیجات (ISIC 1030)
- تولید فرآورده‌های آسیاب غلات (ISIC 1061)
- تولید فرآورده‌های لبنی (ISIC 1071 و 1079)

گروه ۳: صنایع نساجی، پوشاک و چرم

- تولید پوشاک (به جز خردار) (ISIC 1410)
- دباغی و پرداخت چرم (ISIC 1511)
- ریسندگی و آماده‌سازی الیاف نساجی (ISIC 1311)
- تولید قالی و قالیچه (ISIC 1393)

گروه ۴: ماشین‌سازی، فلزات و صنایع پشتیبان (صنایع مکمل و حلقه‌های پیونددهنده زنجیره ارزش)

- تولید ماشین‌آلات کشاورزی و جنگلداری (ISIC 2821)
- تولید ماشین‌آلات فرآوری مواد غذایی (ISIC 2825)
- تولید سایر ماشین‌آلات با کاربرد عام (ISIC 2819)
- محصولات فلزی ساخته‌شده و سازه‌ای (ISIC 2511 و 2599)
- ریخته‌گری آهن و فولاد (ISIC 2431)

ماخذ: شناسایی و تحلیل پیشران‌های کلیدی آمایش منطقه‌ای بر اساس تحلیل‌های کمی و آینده‌پژوهشی، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

۵. مهمترین محصولات تولیدی استان همدان

۱. سیمان؛
۲. فولاد؛
۳. روغن؛
۴. فروسیلیس؛
۵. محصولات غذایی؛
۶. محصولات دارویی.

۵. چشم انداز و حوزه های دارای اولویت صنعتی، معدنی و تجاری استان همدان در سند آمایش

الف. چشم انداز ۱۴۲۴ استان همدان

- پیشتاز در توسعه منطقه ای؛
- بهره مند از دانش و فناوری روز، فضای آماده برای خلاقیت و کارآفرینی در تولید.

ب. حوزه های دارای اولویت

- **صنعت:** صنایع غذایی، منسوجات، پوشاک، دباغی و عمل آوردن چرم، تولید چوب و محصولات چوبی، تولید کک و محصولات پالایشگاهی، تولید مواد و محصولات شیمیایی، تولید سایر محصولات کانی غیرفلزی، تولید فلزات اساسی، تولید ماشین آلات و تجهیزات، تولید ماشین آلات و دستگاه های برقی، تولید سایر تجهیزات حمل و نقل، تولید مبلمان و سایر مصنوعات؛
- **معدن:** استخراج سنگ های فلزی (آهن، طلا، مس، سرب و روی)، استخراج سایر سنگ های معدنی (دولومیت، فلدسپات، سیلیس، خاک صنعتی، پگماتیت، بنونیت، گرانیت، تراورتن، مرمریت، سنگ لاشه و سنگ آهن)؛
- **تجارت:** با محوریت بازرگانی و خدمات پشتیبان تولید و تجارت.

مؤسسه مطالعات پژوهش‌های بازرگانی

استان همدان، در غرب ایران واقع شده است. این استان از شمال با استان‌های قزوین و زنجان، از غرب به استان‌های کردستان و کرمانشاه، از جنوب به استان لرستان و شرق با استان مرکزی دارای مرز مشترک می‌باشد. این استان با جمعیتی بالغ بر ۱٫۷ میلیون نفر (سهم از کل کشور حدود ۲ درصد) در رتبه هفدهم و با مساحتی در حدود ۱۹٫۴ هزار کیلومتر مربع (۱٫۸ درصد) در رتبه بیست و سوم قرار دارد.

با مشارکت

مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی / معاونت برنامه‌ریزی و توسعه محیط کسب و کار / معاونت توسعه مدیریت و منابع و امور استان‌ها

مؤسسه مطالعات پژوهش‌های بازرگانی

WWW.ITSR.IR

آدرس: خیابان کارگر شمالی، بالاتر از بلوار کشاورز، نبش کوچه همدان، پلاک ۱۲۰۴

تلفن: ۸۰-۶۶۴۲۳۷۸-۶۶۹۲۹۶۳۴ نمابر:

info@itsr.ir

